

LBRIIS

We know
books

AURELIAN BĂCILĂ

PASTORAȚIA , BOLNAVILOR

Aspecte teologice,
sacramentale și spirituale

Galaxia Gutenberg

2024

Cuprins

Abrevieri.....	9
Cuvânt înainte	11
Introducere.....	17
1. Repere biblice	21
1.1. Suferința	21
1.2. Bolile.....	36
1.3. Vindecarea	44
2. Repere ale magisteriului	55
2.1. Ziua mondială a bolnavului.....	55
2.2. Enciclica „Fratelli tutti”	71
2.3. Noua carte a lucrătorilor sanitari.....	77
3. Repere sacramentale	87
3.1. Taina mărturisirii și a iertării (Spovada sau Pocăința)	91
3.2. Taina comuniunii (Euharistia).....	99
3.3. Taina ungerii bolnavilor (Maslul)	108

4. Elemente ale pastorației bolnavilor	119
4.1. Experiința religioasă a bolii	119
4.2. Trăirile spirituale ale bolnavilor	128
4.3. Însoțirea și îndrumarea spirituală a bolnavilor	137
4.4. Conceptul <i>Spiritual Care</i>	147
Concluzie.....	153
Bibliografie.....	157

I. Repere biblice

I.I. Suferința

Suferința este trăită ca o dilemă a experienței umane, fiind percepută ca un „sentiment de pierdere, de rănire sau de lipsă, atât fizică, cât și spirituală”¹. Datorită acestei percepții ea pune o problemă de natură religioasă, deoarece îl determină pe suferind să își pună o serie de întrebări despre cum ar putea scăpa de ea, iar apoi, despre cum să prevină întoarcerea ei, descoperind perspectivele sensului unei astfel de existențe.

Suferința poate lua diferite forme: „cele rezultate din boli, din accidente absurde, din catastrofe naturale, toate cele referitor la care ne punem în mod inevitabil întrebarea *de ce* -ului. Aici, noi suntem în domeniul misterului, a scandalului și a problemei care se pune rațiunii teologice: cum poate un Dumnezeu bun să permită asemenea orori?”² La toate acestea se mai adaugă și moartea, „care

¹ John M. McDermott, „La Souffrance”, n.t., în *Dictionnaire de théologie fondamentale*, René Latourelle și Rino Fisichella (coordonatori), Editions du Cerf, Paris, 1992, p. 1272.

² Michel Quesnel, *Ce que dit la Bible sur... La souffrance*, n.t., Éditions Nouvelle Cité, Domaine d'Army 91680 Bruyères-le-Châtel, 2019, p. 6.

poate părea să fie răul prin excelență”³, pe care unii o doresc sinucigându-se sau cerând eutanasia pentru că suferințele (fizice, psihologice sau existențiale) pe care le trăiesc sunt insuportabile, în timp ce marea majoritate a oamenilor, dimpotrivă, nu-și dorește terminarea vieții, indiferent de ce cred despre viața de după moarte. Suferințele provocate de îmbătrânire sau de doliu sunt și ele asociate morții, deoarece sunt trăite ca niște încercări ale vieții care „pot lua forme ce fac să fie viața greu de trăit și să transforme pe cineva într-un mort viu. Trebuie atunci să ne resemnăm că existența este absurdă?”⁴

În introducerea studiului său asupra reperelor pe care Biblia le dă despre suferință, Michel Quesnel spune că între toate aceste forme pe care le poate lua suferința „cea mai puțin scandaloaasă este cea care rezultă din păcatul oamenilor”⁵ explicând acest lucru prin faptul că „noi ne facem rău unii altora, noi suntem toți, la grade mai mari sau mai mici, cuprinși de o voință de a face rău. Fără îndoială, în această categorie, putem pune mizeria materială, rezultată dintr-o distribuție proastă a bogățiilor: dacă am împărții mai mult, ar fi mai puțini nefericiți”⁶.

La toate aceste forme pe care suferința le poate lua și la întrebările pe care experiența ei le suscită, Biblia nu rămâne indiferentă, cu atât mai mult cu cât mesajul ei este unul de mântuire, de salvare dintr-o stare rea care nu ar trebui să existe.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem*, p. 5.

⁶ *Ibidem*, p. 5-6.

Vechiul Testament descrie nefericitrile prin care trece Israel în decursul istoriei sale, chiar înainte de a se constitui într-un popor, la momentul eliberării din robia Egiptului. După ce, vreme de secole, Dumnezeu pare să-i fi uitat pe evrei în robie, strigătele lor de suferință ajung să fie auzite, Dumnezeu declarându-i lui Moise, în faimoasa scenă a rugului aprins: „Am văzut necazul poporului Meu în Egipt și strigarea lui de sub apăsători am auzit și durerea lui o știu” (Ieș 3.7). Ascultarea strigătelor de suferință ale poporului evreu determină întreaga acțiune divină prin care este eliberat din robie.

Un alt episod al istoriei poporului evreu, în care suferințele se întorc, este exilul babilonian. Acesta este descris într-o carte care deplânge starea în care a ajuns țara dată de Dumnezeu strămoșilor, dând naștere unui gen literar cu ton dramatic, cel al Plângerilor: „O, cum a rămas pustie cetatea cea cu mult popor! Cum a ajuns ca o văduvă cea mai de frunte dintre neamuri; doamna cetăților a ajuns birnică. Noaptea plânge întruna cu lacrimi pe obraz și dintre toți câți o iubeau, nici unul n-o mai mângâie; toți prietenii au devenit dușmani. Iuda s-a dus în robie, la suferință și la muncă grea; sălășluiește printre neamuri și nu-și află odihnă. Toți asupritorii lui l-au prins la strâmtorare” (Plân 1.1-3).

Astfel, Vechiul Testament adună în paginile sale întoarcerile spre Dumnezeu ale poporului evreu, ori de câte ori acesta trecea prin situații dramatice. Michel Quesnel arată că plângerile poporului, mai ales atunci când sunt puse în gura regelui David, se transformă în adevărate rugăciuni „pline de intensitate, adesea formulate la

persoana întâi singular, fără ca să fie posibil întotdeauna să se știe dacă este vorba despre un singular colectiv – acela al poporului care se plânge – sau de un veritabil *eu* rostit de un individ care se luptă cu nenorocirile pe care i le-au provocat persecutorii⁷. Pe lângă această formulare incertă a unor psalmi, în care este dificil de știut dacă David „se exprimă în calitate de reprezentant simbolic al unui popor întristat sau dacă vorbește în propriul său nume”⁸, în cazul altor psalmi „descrierea nenorocirii este exprimată într-un mod atât de fizic încât ne este clar faptul că avem de-a face cu o plângere individuală, cea a unui om drept persecutat pe nedrept”⁹. Un astfel de exemplu este cel al Psalmului 21, pe care îl regăsim reluat în evangheliile după Matei (Mt 27.46) și după Marcu (Mc 15.34), ca fiind rostit de către Isus în momentul agoniei sale de pe cruce: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, ia aminte la mine, pentru ce m-ai părăsit?” (Ps 21.1).

Oricât am încerca să explicăm realitatea suferinței fără vreo legătură directă cu Dumnezeu, punând-o pe seama unor „puteri rele, ostile omului, cele ale blestemelor și a lui Satana”¹⁰, a „capriciului prin care moartea lovește pe neprevăzute cele mai diverse și mai dureroase condiții”¹¹, tot nu putem ignora faptul că Biblia ni-l prezintă pe

⁷ *Ibidem*, p. 10.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Marie-Leon Ramlot, Jacques Guillet, „Souffrance”, n.t., în *Vocabulaire de théologie biblique*, Xavier Leon-Dufour (coordonator), Les Editions du Cerf, Paris, 1991, p. 1250.

¹¹ *Ibidem*.

Dumnezeu ca fiind atotputernic, creatorul tuturor celor văzute și nevăzute, deci capabil să ne scutească de suferință. Cu toate acestea, faptul că suferința este prezentă în viața oamenilor ne conduce în mod logic spre concluzia că „Dumnezeu îi este autor, sau cel puțin o permite”¹², chiar dacă mesajul biblic caută să-l deculpabilizeze pe Dumnezeu de suferința oamenilor, afirmând că lumea pe care a creat-o este bună: „Și a văzut Dumnezeu că este bine” (Fac 1.10,12,18,21,25). Până și în mărturia profeților, în dorința lor de a-l apăra pe adevăratul Dumnezeu, Acesta nu este scutit de o anumită legătură cu suferința oamenilor: „Eu întocmesc lumina și dau chip întunericului, Cel ce sălășluiește pacea și restriții îi lasă cale. Eu sunt Domnul, Care fac toate acestea” (Is 45.7).

În fața acestei dificultăți de a înțelege suferința, de a-i pătrunde misterul, Michel Quesnel apelează la felul în care Biblia ne propune să o facem, și anume la relatarea mitului (adică a povestirii unui aspect important al condiției umane) primului păcat al oamenilor comis prin ne-supunerea față de o poruncă divină a primului bărbat și a primei femei, cu consecința transmiterii suferinței întregii omeniri, pe tot parcursul istoriei: „Iar femeii i-a zis: Voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpâni. Iar lui Adam i-a zis: Pentru că ai ascultat vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: «Să nu mănânci», blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale! Spini și

¹² Michel Quesnel, *op. cit.*, p. 17.

pălămidă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba câmpului! În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce” (Fac 3.16-19). În același mod, al mitului originilor, el vede și episodul biblic al Potopului, cauzat de răutatea umană generalizată: „Văzând însă Domnul Dumnezeu că răutatea oamenilor s-a mărit pe pământ și că toate cugetele și dorințele inimii lor sunt îndreptate la rău în toate zilele, I-a părut rău și s-a căit Dumnezeu că a făcut pe om pe pământ” (Fac 6.5-6). Dar în acest caz, prin găsirea unui om drept în persoana lui Noe, „Potopul este în același timp o pedeapsă a nedreptății și un prim gest divin de mântuire”¹³, care deschide perspectiva și asupra altor asemenea gesturi în planul lui Dumnezeu.

În încercarea de a înțelege suferința, chiar și o persoană credincioasă ajunge să-și pună întrebarea: de ce? Sau în termenii raportului pe care îl are cu Dumnezeu, această întrebare devine: Ce i-am făcut bunului Dumnezeu? Răspunsul pe care îl aduce la această întrebare cărțile Pentateuhului prezintă suferința „ca pedeapsire divină a păcatelor comise de oameni”¹⁴, dându-i o valoare purificatoare. Această prezentare a suferinței ca pedeapsă divină pentru o faptă rea o găsim încă din debutul Decalogului, în rezumatul legii pe care Dumnezeu i-a comunicat-o lui Moise, unde se spune: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Care te-a scos din pământul Egiptului și din casa robiei. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine! Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel

¹³ *Ibidem*, p. 19.

¹⁴ *Ibidem*, p. 26.

de asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în apele de sub pământ! Să nu te închini lor, nici să le slujești, că Eu, Domnul Dumnezeuul tău, sunt un Dumnezeu zelos, care pedepsesc pe copii pentru vina părinților ce Mă urăsc pe Mine, până la al treilea și al patrulea neam, și Mă milostivesc până la al miilea neam către cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele. Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert, că nu va lăsa Domnul nepepsit pe cel ce ia în deșert numele Lui” (Ieș 20.2-7).

Acest text al rezumatului Decalogului extinde responsabilitatea pentru o greșală asupra mai multor generații, dându-i păcatului o dimensiune colectivă. Potrivit acestei concepții, cineva ar putea suferi pedeapsa divină în urma păcatelor strămoșilor. În contrast cu această concepție este părerea susținută de către profeții Ieremia și Iezechiel prin care „Dumnezeu mă poate pedepsi pentru propriile mele păcate, dar nu pentru cele ale altora”¹⁵. În textul Profetului Ieremia, „în zilele acelea nu vor mai zice: *Părinții au mâncat aguridă și copiilor li s-au strepezit dinții. Ci fiecare va muri pentru fărădelegea sa; cine va mânca aguridă, aceluia i se vor strepezi dinții*” (Ier 31.29-30), este prezentat un timp al relației personale a fiecăruia cu Dumnezeu, în care fiecare va suporta doar consecințele păcatului său. Reluând același proverb despre struguri, „*pentru ce spuneți voi în țara lui Israel pilda aceasta și ziceți: Părinții au mâncat aguridă și copiilor li s-au strepezit dinții? Precum este adevărat că Eu sunt viu, zice Domnul Dumnezeu, tot așa este de adevărat că pe viitor nu se va mai grăi pilda aceasta lui*

¹⁵ *Ibidem*, p. 35.